Lausunto 28.9.2017

Eduskunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Viite: asiantuntijapyyntönne 21.9.2017

Asia: HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Teema: Ammatillinen koulutus; resurssit ja rakenneuudistuksen toimeenpano; pahimmat kipupisteet; opintojen keskeyttämisten vähentäminen ja opiskelumotivaation parantaminen

Suomen Opiskelija-Allianssi OSKU ry kiittää sivistys- ja tiedejaostoa mahdollisuudesta lausua ja tulla kuultavasti valtion vuoden 2018 talousarvioesitykseen ja erityisesti ammatilliseen koulutukseen liittyen sekä lausuu eduskunnan sivistys- ja tiedejaostolle kunnioittaen seuraavaa:

Ammatillisen koulutuksen määrärahat niukkoja – vaikutukset konkretisoituvat opiskelijoille

OSKU esittää kiitoksensa talousarvioesityksessä tehtyihin pieniin lisäpanostuksiin ammatillisen koulutuksen suhteen ja erityisesti koulutuksen keskeyttämisen ehkäisemiseksi, mutta haluaa pontevasti muistuttaa, että ammatilliseen koulutukseen on kohdistunut viime vuosina merkittäviä leikkauksia, joita nyt toteuttavilla toimilla lähinnä kosmeettisesti paikataan. OSKU haluaakin esittää voimakkaan huolensa määrärahojen tiukkuuden vaikutuksista oppilaitosten arkeen.

Ammatilliseen koulutukseen kohdistetut leikkaukset ja ammatillisen koulutuksen reformi ovat viimeaikaisessa julkisessa keskustelussa valitettavan usein yhdistetty yhdeksi kokonaisuudeksi. Valitettavan paljon palstatilaa eri tiedotusvälineissä ovat saaneet ”reformin mukanaan tuomat ongelmat”, jotka eivät todellisuudessa liity laisinkaan reformiin, vaan ovat rahoitusleikkauksista juontuvia ongelmatilanteita. OSKU haluaa korostaa, että ammatillisen koulutuksen reformi tuo mukanaan monia hyviä, opiskelijalähtöisiä ja koulutuksen laatua parantavia tekijöitä, joiden paras mahdollinen toteuttaminen voidaan varmistaa vain riittävällä yhteistyöllä opetushallinon, koulutuksen järjestäjien, opetushenkilökunnan ja opiskelijoiden kanssa – sekä luonnollisesti myös riittävällä rahoituksella. Opiskelijajärjestönä OSKU onkin ennen kaikkea huolissaan siitä, miten ammatillisen koulutuksen reformi voidaan toteuttaa laadukkaasti hyvin tiukassa rahoituksessa ja ammatilliseen koulutukseen kohdistuvien rahoitusleikkausten vallitessa. Erityisen vaikean asiasta tekee se, että ammatillisen koulutuksen leikkaukset ovat olleet ja ovat luonteeltaan pysyviä, eivät kertaluonteisia. OSKU vaatiikin, että ammatillisen koulutuksen määrärahoihin osoitetaan lisäpanostuksia – nyt esitetyt määrärahat eivät ole riittäviä.

OSKU haluaa muistuttaa, että suomalainen ammatillinen koulutus on jo lähtökohdiltaan erittäin kustannustehokasta ja ammatillinen koulutus jatkoi entisestään tehostumistaan vuonna 2016. Uusia opiskelijoita oli kolme prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna ja suoritettujen tutkintojen määrä säilyi

vuoden 2015 tasolla – ja tämä kaikki tilanteessa, jossa rahoitus tippui yli kolme prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Tämän enempää ei ole enää varaa tehostaa.

OSKU haluaa muistuttaa sivistys- ja tiedejaostoa, että nykyisessä rahoitustilanteessa ammatillisen koulutuksen leikkausten suurimmiksi kärsijöiksi joutuivat ja joutuvat viime lukuvuonna ja kuluvana lukuvuonna 2017-2018 ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelevat, kun määrärahojen niukkuus konkretisoituu opetuksen ja ohjauksen määrän karsimiseen. OSKU pyytääkin jaostoa arvioimaan, miten riittävä ammattitaito, tutkintojen laatu ja toisaalta ammatillisen koulutuksen vetovoima voidaan turvata tilanteessa, jossa myös uutisotsikot välittävät karua – toisinaan hiukan sensaatiohakuistakin – kuvaa leikkausten vaikutuksista oppilaitosten arjessa. OSKU korostaa, että peruskoulupohjalta ammatillisten opintojen pariin tulevat alaikäiset nuoret tarvitsevat edelleen osaamisperusteisuudesta huolimatta riittävästi laadukasta lähiopetusta ja ohjausta sekä aikuisen läsnäoloa. 16-vuotias ei voi, eikä hänen ole tarkoituksenmukaistakaan, saavuttaa kattavaa ammattitaitoa itseopiskelulla – varsinkaan, kun aito etäopiskelu ja toimivat digitaaliset oppimisympäristöt ovat vielä tällä hetkellä liian monessa ammatillisessa oppilaitoksessa vielä kaukaisia unelmia. OSKU haluaa muistuttaa, että tiukassa rahoitustilanteesta oppilaitosten suurimmasta kuluerästä eli henkilökunnasta aletaan karsia helposti entisestään. Tästä kehityssuunnasta opiskelijat kärsivät kaikista eniten.

OSKU korostaa, että jokaisella nuorella tulisi olla opiskelupaikka mielekkään välimatkan päässä asuinpaikastaan. Ammatillisen koulutuksen saaminen ei saa olla asuinpaikasta kiinni, eikä kenenkään alaikäisen pitäisi joutua pakon edessä muuttamaan satojen kilometrien päähän kotoaan. Kasvukeskusten ulkopuolella koulumatkan kulkeminen julkisilla kulkuvälineillä ei myöskään ole valitettavasti tänä päivänä vaihtoehto kulkuyhteyksien puuttuessa monin paikoin. Koulutuksen järjestäjäverkossa on kuitenkin havaittavissa tiivistymistä. Jo viime vuosina ammatillisen koulutuksen tarjontaa on keskitetty ja suosittu isoja yksiköitä, mikä tarkoittaa samalla pienten paikkakuntien koulutustarjonnan häviämistä ja toimipisteiden lakkauttamista. OSKU vaatiikin, että julkiseen liikenteeseen, opiskelija-asuntojen rakentamiseen sekä opiskelija-asuntoloiden tarjonnan lisäämiseen ja kehittämiseen panostetaan jatkossa enemmän myös ammatilliset opiskelijat huomioiden.

OSKU toivoo, että sivistys- ja tiedejaosto esittäisi vahvan huolensa koulutuksen saavutettavuudesta jatkossa. Valtakunnallinen eriarvoisuus maan eri osien välillä on vaarassa kasvaa, mikäli koulutuksen järjestäjät toteuttavat leikkauksia toimipisteitä sulkemalla ja henkilöstöä irtisanomalla.

OSKU pitää erittäin hyvänä ja tervetulleena ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistamista ja näkee, että uuden rahoitusmallin tulee kannustaa oppilaitoksia ennen kaikkea joustaviin ja yksilöllisiin opintopolkuihin. Uuden mallin tulee vastata sekä nopeampaa etenemistä että paljon tukea tarvitsevien tarpeisiin. Jotta reformin mukainen osaamisperusteisuus ja aito henkilökohtaistaminen toteutuvat riittävän laadukkaasti kaikissa oppilaitoksissa, edellyttää tämä vahvaa panostusta oppilaitosten opetus- ja ohjaushenkilöstön kouluttamiseen, ohjaukseen ja tukemiseen.

Lausunto 28.9.2017

Opintojen keskeyttämisten vähentäminen ja opiskelumotivaation parantaminen

Ammatillista koulutusta koskevien säädösten mukaan opiskelijalla on oikeus opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen ja opinto-ohjaukseen, joka on henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opintojen ohjausta. Opinto-ohjauksen tavoitteena on opiskelijan tukeminen ja ohjaaminen valinta- ja ongelmatilanteissa. Ohjauksella pyritään huolehtimaan, että opiskelijalla on riittävästi niitä tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee siirtyessään jatko-opintoihin ja työelämään. Ammatillisessa koulutuksessa opinto-ohjaus tulee toteuttaa niin, että opiskelija saa riittävästi tietoa koulutuksestaan ennen sen aloitusta ja sen aikana. Opinto-ohjauksen tavoitteena tulee olla opiskelijoiden hyvinvoinnin lisääminen, opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen, työllisyyden edistäminen ja jatko-opintoihin hakeutumisen tukeminen, esimerkiksi ammatinvalintapsykologien kanssa yhteistyössä toimien.

OSKU korostaa, että alkuajat ammatillisessa oppilaitoksessa ovat opiskelijalle kaikista haastavimpia opiskelijan ottaessa ensiaskelia uuteen opinahjoonsa. Hänen tulee olla hyvin tiedotettu tutkintoonsa sisältyvistä opinnoista ja niiden valinnanmahdollisuuksista. Ammatillisen perustutkinnon rakenne ei välttämättä ole kaikille itsestään selvä juttu, joten sen rakennetta tuleekin avata riittävästi niin ennen opintoja kuin niiden aikana. OSKU näkee, että opinto-ohjaajien määrään ammatillisissa oppilaitoksissa on vaikea antaa tiettyä opinto-ohjaajamäärää opiskelijamäärää kohden, sillä alat ja oppilaitokset ovat niin erilaisia, mutta korostaa, että opinto-ohjaajien määrää on lisättävä ammatillisissa oppilaitoksissa. Lisäksi OSKU näkee tärkeäksi, että ammatillisten opintojen opettajat osallistuvat aiempaa enemmän opiskelijoiden ohjaukseen ja erityisesti omien vahvuuksien löytämiseen.

Ammatillisten opintojen suorittamista on joustavoitettu OPS-uudistuksen myötä ja reformin myötä joustot toivottavasti lisääntyvät edelleen. Tutkinnon osilla on mahdollisuus helpottaa aiemmin tehtyjen opintojen hyödyntämistä osaksi tulevaa tutkintoa. Se mahdollistaa opiskelijalle oman, yksilöllisen opintopolun rakentamisen. OSKU haluaa, että jatkossa aidosti henkilökohtaisen oppimisen mahdollisuudet hyödynnetään, oppimisvalmiuksia tukevat opinnot tulevat kaikkien saataville ja tähän kaikkeen hyödynnetään enemmän oppimisanalytiikkaa. Jokaiselle opiskelijalle tulisi löytää hänelle oikea ja sopiva opiskelumenetelmä sekä tunnistaa olemassa olevat taidot ja kyvyt. Myös työssäoppimisiin (koulutussopimuksiin) osana tutkintoa tulee löytää jo perustutkinto-opiskelijoille nykyistä yksilöllisempiä polkuja. OSKU toivoo, että osaamisperusteisuuden ja reformin myötä joustavat ja yksilölliset tutkinnon suorittamisen tavat yleistyvät, ja nuori voi halutessaan tiivistää perustutkinnon suorittamista – tai toisaalta käyttää tarvittaessa neljä-viisi vuotta tarvittavien työelämävalmiuksien hankkimiseen ennen valmistumistaan. Tiivistämistä ei saa kuitenkaan tehdä siten, että se vaarantaa missään tilanteessa nuorten jatko-opintokelpoisuuden. Ammattiin opiskeleville ei saa luoda reittejä, mistä ei voi jatkaa opintoja korkea-asteelle.

OSKU on puhunut väsymättä jo pian kymmenen vuotta ammatillisten perustutkintojen arviointiasteikon palauttamisesta skaalalle 1-5. Nyt asteikko palautetaan entiselleen OSKUn vaatimuksesta.
Suurin ongelma todistusten osalta on ollut se, että korkeakoulut eivät enää anna opiskelijavalinnassaan ammattiin valmistuneen todistuksesta lainkaan lähtöpisteitä – toisin kuin ylioppilastodistuksesta.

Lausunto 28.9.2017

OSKU esittää, että uudet ja innovatiiviset oppimisen muodot otetaan laajalti käyttöön. Vertaisoppiminen osallistaa koko ryhmän ja tiimiopettajuus mahdollistaa joustavien opintopolkujen toteuttamisen. Projektien ja aitojen työelämän toimeksiantojen kautta tarjoutuu kaikille mielekkäitä oppimisen ja ammatillisen kehittymisen paikkoja, joista jokaiselle löytyy oma roolinsa - niin aloitteleville kuin jo valmistumisen kynnyksellä oleville. Opetuksen ja oppimisen osalta hyvät käytännöt on jo pääosin keksitty ja olemassa: nyt nämä hienot tavat ja menetelmät tulee saada kaikkien ulottuville. OSKU iloitsee opettajankoulutuksen kehittämiseen osoitetuista resursseista ja kehityshankkeista, mutta peräänkuuluttaa entistä parempaa vuoropuhelua opiskelijoiden ja opettajankoulutuksen kehittämisestä vastaavien toimijoiden välillä.

OSKU korostaa, että Suomessa vallitsee tällä hetkellä suuri moniluukkuisuuden ja pirstaloituneen palveluverkoston ongelma. Opintojen keskeydyttyä nuori ei useinkaan tiedä, miltä luukulta hakea neuvoja ja ohjausta. OSKU korostaa koulutustakuun ja etsivän nuorisotyön merkitystä erityisesti koulutuksen keskeyttäneiden nuorten tukikeinona. Esimerkiksi Ohjaamot ovat moniammatillisina toimintamuotoina osoittautuneet varsin toimiviksi ja kannatettavaksi toimintamalleiksi.

OSKU esittää huolensa siitä, että kuntien opiskeluhuollon henkilöstötilanne ei ole Suomessa kaikkialla ajan tasalla. Nuorten pahoinvoinnin lisääntyessä ja syrjäytymisestä puhuttaessa ei ole hyväksyttävää, että yhtä lääkäriä kohden on selvitysten mukaan peräti 14 000 ammatillista opiskelijaa ja yhtä terveydenhoitajaa kohden 1 000 opiskelijaa. Näin valtavilla suhdemäärillä täysimittainen opiskelijaterveydenhuolto ei toteudu kaikkialla. Suositusten mukaan terveydenhoitajia tulisi toisella asteella olla yksi 600-800 opiskelijaa kohti. Lääkärille suositus on 2 500-3 000 opiskelijaa henkilötyövuotta kohti. Erityisesti terveydenhuollon palvelut tulee olla oppilaitoksissa helposti opiskelijoiden ulottuvilla ja hoitoon täytyy päästä kohtuullisessa ajassa kohtuullisen matkan päässä - myös sote-uudistuksen jälkeen.

OSKUn mielestä ongelmia ennaltaehkäisemällä voidaan saada parhaat tulokset. Kukaan nuori ei saa pudota turvaverkon läpi ilman, että kukaan on kysynyt missään vaiheessa ”Miten sinulla menee”. Opiskelijoiden terveydenhuolto ei saa olla vain oireiden hoitamista vaan ongelmien syihin puuttumista. Koulujen pitää tehdä yhä enenevässä määrin moniammatillista yhteistyötä esimerkiksi etsivän nuorisotyön kanssa. Avun hakemisen kynnystä täytyy madaltaa kaikin keinoin. Erityisesti mielenterveyspalveluiden pariin hakeutumisesta tulee tehdä helppoa ja tätä varten koulujen psykologipalvelut tulee olla nykyistä huomattavasti paremmin saatavilla. Ongelmia on tällä hetkellä erityisesti avun ja palveluiden saamisessa työssäoppimisen aikana – erityisesti, jos työssäoppimispaikka sijaitsee eri paikkakunnalla kuin oma oppilaitos ja/tai asuinpaikka.

Opiskelumotivaation parantamisessa opiskelijayhdistykset ja opiskelijakunnat ovat keskeisessä roolissa. OSKU näkee, että opiskelijayhdistyksissä ja opiskelijakunnissa olisi valtava potentiaali aktivoida opiskelijoita ja saada heitä tuomaan esiin taitojaan ja vahvuuksiaan. Opiskelijayhdistysten ja -kuntien toiminnasta tarvitaan kuitenkin lisätiedottamista, valmiita ohjeistuspaketteja ja -koulutusta sekä aiempaa suurempaa opettajien osallistumista ja osallistamista. Opettajien asenteen tulisi olla opiskelijoiden omaehtoisuutta tukevaa.

Lausunto 28.9.2017

Lausunnon keskeinen sisältö

- Talousarvioesityksessä tehdyt pienet lisäpanostukset ammatillisen koulutuksen suhteen ja erityisesti koulutuksen keskeyttämisen ehkäisemiseksi ovat oikean suuntaisia. Ammatilliseen koulutukseen on kohdistunut viime vuosina merkittäviä leikkauksia, joita nyt toteuttavilla toimilla lähinnä kosmeettisesti paikataan. OSKU haluaakin esittää voimakkaan huolensa määrärahojen tiukkuuden vaikutuksista oppilaitosten arkeen.
- Ammatillisen koulutuksen määrärahojen tiukkuuden vuoksi suurimmiksi kärsijöiksi joutuivat ja joutuvat edellisenä ja tänä lukuvuosina ammatillisessa perusopetuksessa opiskelevat. Suomalainen ammatillinen koulutus on jo lähtökohdiltaan erittäin kustannustehokasta ja ammatillinen koulutus jatkoi entisestään tehostumistaan vuonna 2016. Uusia opiskelijoita oli kolme prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna ja suoritettujen tutkintojen määrä säilyi vuoden 2015 tasolla – ja tämä kaikki tilanteessa, jossa rahoitus tippui yli kolme prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Tämän enempää ei ole enää varaa tehostaa.
- Jokaisella nuorella tulisi olla opiskelupaikka mielekkään välimatkan päässä asuinpaikastaan. Koulutuksen järjestäjäverkossa on kuitenkin havaittavissa tiivistymistä. OSKU vaatiikin, että julkiseen liikenteeseen, opiskelija-asuntojen rakentamiseen sekä opiskelija-asuntoloiden tarjonnan lisäämiseen ja kehittämiseen panostetaan jatkossa enemmän myös ammatilliset opiskelijat huomioiden.
- OSKU toivoo, että sivistys- ja tiedejaosto esittäisi vahvan huolensa ammatillisen koulutuksen saavutettavuudesta jatkossa. Valtakunnallinen eriarvoisuus maan eri osien välillä on vaarassa kasvaa.
- Koulutuksen keskeyttämisiä voidaan ehkäistä ja opiskelumotivaatiota parantaa lisäämällä opinto-ohjaajien määrää ammatillisissa oppilaitoksissa, osallistamalla ammatillisten opintojen opettajia aiempaa enemmän opiskelijoiden ohjaukseen ja erityisesti omien vahvuuksien löytämiseen sekä hyödyntämällä jatkossa aidosti henkilökohtaisen oppimisen mahdollisuudet.
- OSKU esittää huolensa siitä, että kuntien opiskeluhuollon henkilöstötilanne ei ole Suomessa kaikkialla ajan tasalla. Nuorten pahoinvoinnin lisääntyessä ja syrjäytymisestä puhuttaessa ei ole hyväksyttävää, että yhtä lääkäriä kohden on selvitysten mukaan peräti 14 000 ammatillista opiskelijaa ja yhtä terveydenhoitajaa kohden 1 000 opiskelijaa. Näin valtavilla suhdemäärillä täysimittainen opiskelijaterveydenhuolto ei toteudu kaikkialla.

Helsingissä 28.9.2017

Eini Järvi
Puheenjohtaja
Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry

Juuso Luomala
Pääsihteeri
Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry